De verhalen van Ludovicus Jansen

Met de publicatie in 1984 van de bloemlezing Cosecha Arubiano kwam aan het licht dat er een Arubaanse dichter was die aan het begin van de 20e eeuw poëzie in het Papiamentu had geschreven. Het gaat om de dichter Frederik (Fechi) Beaujon (1880-1920) die in het voetspoor van Joseph Sickman Corsen (1853-1911) onder meer de gedichten 'Atardi' (Einde van de dag) en 'San Nicolas' schreef. Het feit dat Beaujon deze gedichten van een datum voorzag geeft ons een nuttige aanwijzing dat die gedichten op Aruba de oudste zijn: 'Atardi' is van juni 1907 en 'San Nicolas' van november van hetzelfde jaar. Een derde gedicht, getiteld 'Aruba', is niet gedateerd, maar moet wel, vanwege het thema, in dezelfde periode geschreven zijn.

Tekst: Henry Habibe

In een artikel, getiteld 'De geschiedenis van de Arubaanse literatuur begint met persoonlijke memoires' (1996) vraagt Wim Rutgers, literatuurhistoricus, aandacht voor het begin van de literatuur op Aruba. Hij maakt vanzelfsprekend melding van het werk van Beaujon en van Ons Eilandje Aruba van Laura Wernet-Paskel, dat omstreeks 1944 geschreven werd, maar pas in 1992 het daglicht zou zien. Rutgers vermeldt bovendien de 'memoires' van H.E. Lampe en W.F.M. Lampe en komt tot de conclusie dat het begin van de 'Arubaanse literatuur' uit die memoires bestaat. Indien we echter beseffen dat het instructieboekje van H.E. Lampe (Aruba voorheen en thans) uit 1932 en het genoemde egodocument van Wernet-Paskel uit 1944 dateren, dan zouden we deze werken niet meer kunnen beschouwen als te behoren tot het 'begin' van de Arubaanse literatuur (wat dit laatste ook moge betekenen). En met In de schaduw van de gouverneurs van W.F.M. Lampe uit 1968 (ruim een halve eeuw later) zijn we nog veel en veel verder verwijderd van het begin.

Oriëntatie

Voor een onderzoek naar het 'begin' van de literatuur op Aruba kunnen we ons beter concentreren op het eerste decennium van de 20e eeuw. Zijn er andere literaire werken, geschreven tussen 1900 en 1910, die over Aruba handelen of door dit eiland geïnspireerd zijn? Ik denk bijvoorbeeld aan de verhalen die pater Ludovicus Jansen aan het begin van de 20e eeuw schreef, waarin hij over Arubaanse situaties vertelde. Deze verhalen verschenen weliswaar in 1910 in Jansens bundels Lectura Cristiana en Cuenta i historia di Curaçao i su colonia, maar sommige werden reeds eerder in de katholieke weekbladen gepubliceerd. Pater R.H. Nooyen maakte gebruik van een aantal van die verhalen bij het schrijven van zijn Historia di Alto Vista (1962). Zo schrijft Nooyen, terwijl hij pater Ludovicus Jansen aanhaalt: '...tabata biba na Aruba indiannan cu ainda nos ta mira nan sanger bibu den habitante djé lugar' (...woonden op Aruba indianen waarvan wij vandaag nog steeds in de bewoners van dit eiland de ware bloedverwanten herkennen). De fragmenten, zoals ze door Nooyen geciteerd worden, handelen onder meer over de tijd waarin de Spanjaarden de indianen van Aruba probeerden te kerstenen. Nooyen noemt het verhaal over de indianen 'Un cuenta arubiano' (Een Arubaans verhaal). Een tweede verhaal draagt de titel 'Un cuenta histórico di Aruba'. Een derde verhaal gaat over een zwarte slaaf die door een Arubaan op Curaçao 'gehaald' wordt en naar Aruba gebracht. Interessant is dat in het eerste verhaal (over de kerstening van de indianen) te lezen staat: 'Caba tur a cai na rodia dilanti di e Cruz plantá den tera. Lo ta p'esey nan a jama e lugar pa suid dje campo Santa Cruz?' (Daarna knielden allen vóór het in de grond geplante kruis. Zal het misschien daardoor komen dat men dit plekje Santa Cruz noemde?). Er wordt hier een verklaring gegeven voor de plaatsnaam 'Santa Cruz'. Dit is een voorbeeld van etiologie hetgeen heel sterk doet denken aan de opzet van Ernesto Rosenstand bij het schrijven van zijn verhalen over de vroegere indianen in zijn Cuentanan Rubiano (1961). Ook Rosenstand probeerde in zijn verhalen telkens het ontstaan van de namen van verschillende wijken op Aruba te verklaren.

Pater Ludovicus Jansen

Frederik 'Fechi' Beaujon

Schrijverschap van L. Jansen

Pater Jansen werd in 1845 in Schiedam geboren en werkte sinds 1875 op Curaçao. Later verhuisde hij naar Aruba, waar hij pastoor van Oranjestad werd. Hij woonde op Aruba van 1898 tot 1909. Aan het eind van de 19e eeuw verschijnen zijn eerste pennenvruchten op het gebied van de Papiamentstalige poëzie. Aarzelend komt dit op gang in het katholieke weekblad La Union. Dit blad kwam in 1889 voor het eerst uit onder zijn redactie. Daarin worden, direct bij het begin, een paar gedichten in het Papiamentu gepubliceerd. Het zijn anonieme religieus getinte gedichten, maar in ieder geval in de landstaal. Aangezien pater Jansen de hoofdredacteur van het blad was, zouden die gedichten best aan zijn pen te danken kunnen zijn. In De kleur van mijn eiland spreekt Aart Broek onder meer over Jansens 'gewaardeerde Papiamentstalige pen'. Als Broek het heeft over 'de gezegende pers' haalt hij ook John de Pool aan die openlijk zijn lofuiting voor de missie uitsprak. Het behoeft geen betoog dat óók pater Jansen daaronder valt. Over de verdere literaire activiteiten van Ludovicus Jansen verwijs ik, gemakshalve, naar De kleur van mijn eiland. Ten overvloede, in Pa Saka Kara (1998; deel II) staat te lezen: 'Bou di redakshon di Pader Ludovicus A.J. Jansen a sali sinku edishon di Lectura Cristiana. Number 1 i 2 (tur dos publiká na 1910) ta kontené tur Cuenta i historia di Curaçao i su colonia, ku a sali den La Cruz. E 'colonia' ta referí eksklusivamente na Aruba'. Het komt erop neer dat de teksten die in 1910 gebundeld uitgegeven werden reeds in het eerste decennium van de 20e eeuw in het weekblad La Cruz verschenen waren.

Conclusie

Het zou van realiteitszin getuigen - juist door het feit dat pater Jansen verhalen schreef die op Aruba gesitueerd zijn - indien men wat meer onderzoek op dit gebied zou verrichten. De teksten van die Arubaanse verhalen zouden best van enig literair gehalte kunnen blijken. Wanneer zijn ze precies geschreven? Was dat soms vóór of na de door Beaujon geschreven poëzie? Zijn ze wellicht een voorbeeld geweest voor de latere beoefenaars van het Indianismo op Aruba?